



Foto: Cees van Kempen (Ispida Wildlife Productions)

Voortgangsrapportage wolf

Deze rapportage geeft inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 mei tot en met 31 juli 2023.

Samenvatting

Nederland telt op dit moment negen wolvenroedels

In ons land leven op dit moment negen wolvenroedels. Dit zijn wolvenparen die jongen hebben gehad. Bij zeven van de negen roedels zijn dit jaar welpen op wildcamerabeelden gezien. In totaal zijn er minimaal 39 welpen geboren. Zeven roedels hebben hun territoria op de Veluwe, de andere twee roedels leven in Midden-Drenthe en de Drents-Friese regio. Dit meldt BIJ12 in de nieuwste voortgangsrapportage over de activiteit van de wolf in Nederland over de periode 1 mei tot en met 31 juli 2023.

In totaal leven er in Nederland op dit moment minimaal 20 gevestigde wolven. Daarnaast zijn er de welpen die dit jaar geboren zijn en nakomelingen van voorgaande jaren. Hoeveel wolven er totaal in Nederland zijn is niet met zekerheid te zeggen omdat niet alle wolven met DNA vastgesteld zijn.

Als tweede gevestigde wolvin in Nederland overleden

Op 30 mei werd een wolvin dood aangetroffen in een waterpartij op de Midden-Veluwe. Het dier was in verregaande staat van ontbinding. Na sectie en DNA-analyse bleek het te gaan om wolvin GW960f, de tweede wolf die zich in Nederland vestigde. De wolvin was minimaal 6 jaar oud en had sinds 2018 haar territorium op de Midden-Veluwe. Het dier is vermoedelijk aangereden en op haar laatste krachten op zoek gegaan naar water om dorst te lessen of verkoeling te zoeken. Uit de sectie bleek bovendien dat de wolvin dit jaar mogelijk jongen had geworpen. Als er welpen zijn geboren, hebben zij het zeer waarschijnlijk niet overleefd omdat zij in die periode afhankelijk waren van moedermelk.

Twee wolven in Utrecht

Sinds mei wordt er regelmatig een wolf waargenomen op de Utrechtse Heuvelrug. In deze periode zijn er 29 meldingen van wolvenwaarnemingen uit deze regio binnengekomen bij het Wolvenmeldpunt. Op basis van DNA-analyse is aangetoond dat het gaat om een nakomeling van de Noord-Veluwe roedel (GW3237m). Uit DNA-analyse blijkt dat er op 29 juni ook een andere mannelijke wolf op de Utrechtse Heuvelrug aanwezig was.

Schademeldingen bij BIJ12

In de afgelopen periode zijn 65 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren binnengekomen bij BIJ12. In totaal ging het bij 41 meldingen om wolvenschade. De overige meldingen gaven een andere uitslag of moeten nog worden onderzocht.

Binnengekomen meldingen monitoring

In deze voortgangsrapportage geven we inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2023. Er zijn in deze periode 1272 meldingen binnengekomen van (vermoedelijke) sporen van wolven. De meldingen werden gedaan bij het Wolvenmeldpunt van BIJ12, waarvan de uitvoering is belegd bij de Zoogdiervereniging. Bij 478 meldingen is op basis van bewijsmateriaal – zoals DNA-onderzoek op bijvoorbeeld een uitwerpsel – of beeldmateriaal duidelijk geworden dat het daadwerkelijk om een wolf ging. Van de overige 794 meldingen kon niet worden vastgesteld of dit een wolf betrof. In onderstaande diagram vindt u een overzicht van zekere wolvenwaarnemingen, verdeeld naar type waarneming.

BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade. Deze voortgangsrapportage is tot stand gekomen met medewerking van Zoogdiervereniging (monitoring Wolvenmeldpunt), Wageningen University & Research (WENR, DNA-analyses) en het CEwolf consortium (Centraal Europese wolvenpopulatie, internationale uitwisseling genetische data).

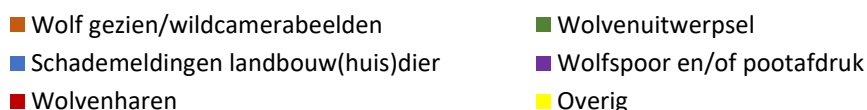
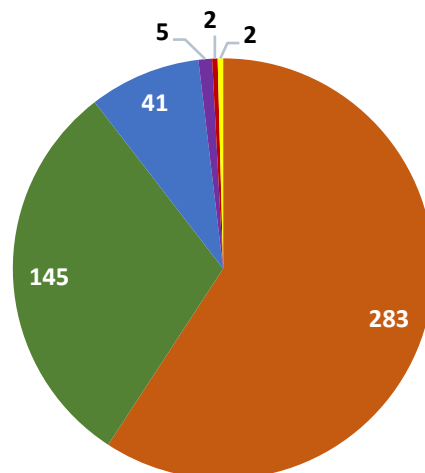
De activiteit van de wolf in Nederland is in deze voortgangsrapportage gebaseerd op kennis uit de schademeldingen die binnenkomen bij BIJ12, het Wolvenmeldpunt en de gecoördineerde veldmonitoring (actieve monitoring). Ondanks de omvattendheid van deze bronnen, zijn deze niet volledig uitputtend en kan er meer wolvenactiviteit in Nederland aan de orde zijn dan waar wij zicht op hebben.

Voor meer informatie, zie de [website van BIJ12](#).

Verhouding type zekere wolvenwaarnemingen

1 mei - 31 juli

Dit betreft de meldingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen



Het diagram geeft een beeld van de zekere wolvenwaarnemingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen in de periode van 1 mei 2023 tot en met 31 juli 2023. Bekijk [hier de link naar de interactieve weergave](#).

Overzicht verspreiding Wolf

Wolvenmonitoring 1 mei - 31 juli 2023

De kaart geeft de gebieden weer waar in de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2023 met zekerheid wolven aanwezig waren in Nederland. Via DNA-analyse was het in een aantal gevallen mogelijk om de individuen te achterhalen. Wanneer u in de onlineversie van de voortgangsrapportage op de iconen klikt, krijgt u meer informatie over de betreffende wolven. Ook is het mogelijk om op de [kaart](#) in te zoomen. De betekenis van de iconen is onder de kaart uitgelegd.

In Tabel 1. (onder de kaart) wordt een overzicht gegeven van de in Nederland gevestigde wolven en of deze wolven de afgelopen periode met DNA aangetoond zijn. Daarnaast staan in dit overzicht de wolven die de afgelopen periode door Nederland trokken en die op basis van DNA-analyses aangetoond zijn.

Bekijk [hier de interactieve kaart](#).

- | | | |
|--|---|--|
|  Roedel Drents-Friese Regio |  Roedel Midden-Drenthe |  Roedel Noord-Veluwe |
|  Roedel Noordoost-Veluwe |  Roedel Noordwest-Veluwe |  Roedel Midden-Veluwe |
|  Roedel Zuidoost-Veluwe |  Roedel Hoge Veluwe e.o. |  Roedel Zuidwest-Veluwe |
|  Wolf De Grootte Heide |  Zwervende wolven |  Aanrijding met wolf |
|  Dode wolf |  Lijn tussen DNA-sporen zwervende wolven (N.B. dit is niet de daadwerkelijk gelopen route) | |



Toelichting en leeswijzer kaart

Op de kaart 'Wolvenmonitoring' zijn vier typen iconen aangegeven: een gekleurd gebied met wolf-icoon, een grijze wolf, een auto-icoon en een pootafdruk-icoon.

De gekleurde gebieden met wolf-icoon geven het globale gebied aan waar de afgelopen periode op basis van DNA-analyse is aangetoond welke wolven (individueën) hier vastgesteld zijn. De gekleurde gebieden geven het gebied aan waar wolven officieel gevestigd zijn, volgens de criteria uit het Interprovinciaal Wolvenplan, of waar zich een paar heeft gevormd én waar in de afgelopen periode DNA-sporen zijn aangetroffen. De gevestigde wolven die de afgelopen periode via DNA zijn vastgesteld zijn: GW2090f en GW2397m in de Drents-Friese Regio, GW3011f en GW3250m in Midden-Drenthe, GW893m (partner GW998f) op de Noord-Veluwe, GW960f (dood aangetroffen) en GW2540f (nu mogelijk een paar met GW2398m) op de Midden-Veluwe, GW2668f (partner vooralsnog onbekend, mogelijk GW2664m) op de Noordwest-Veluwe, GW2087m in de regio van de Hoge Veluwe en omstreken, GW1625m op de Grootte Heide in Noord-Brabant/Limburg. Daarnaast wordt aan de hand van wildcamerabeelden aangenomen dat de volgende wolven de afgelopen periode nog steeds in hun territorium aanwezig waren: GW998f (partner GW893m) op de Noord-Veluwe, GW2398m (mogelijk een paar met GW2540f) op de Midden-Veluwe, GW2363f en GW1889m op de Zuidoost-Veluwe, GW3012f en GW2435m op de Zuidwest-Veluwe.

De zwervende wolven zijn op kaart aangegeven als grijs gekleurde wolven. Zwervende wolven hebben nog geen vast leefgebied gevonden en zijn nog niet langer dan zes maanden in Nederland via DNA aangetoond. Sommige nakomelingen van de (Noord-Veluwe) roedel zijn ook als grijs gekleurde iconen aangegeven als zij zich buiten het bekende territorium van de Noord-Veluwe bevinden en zij nog geen vast territorium hebben gevonden (de afgelopen periode ging het hierbij om GW3237m). Van noord naar zuid betreffen de zwervende wolven: GW3618m, GW3237m en GW3425m.

Voor wolven die langere afstanden afgelegd hebben, is tussen de eerste en de laatste locatie waar de zwervende wolf via DNA is vastgesteld, een stippellijn getrokken. Ook zijn eventuele andere plekken waar het dier via DNA is vastgesteld aangegeven. De aangegeven lijn betreft nadrukkelijk niet de daadwerkelijk gelopen route van de wolf. Op de kaart is voor wolf GW3237m een stippellijn aangegeven, omdat deze wolf een redelijke afstand op de Utrechtse Heuvelrug heeft afgelegd.

De locaties met een auto-icoon zijn locaties waar een wolf is omgekomen in het verkeer. Dat is de afgelopen periode één keer gebeurd, het is nog niet bekend om welk individu het hier gaat. De locaties met een pootafdruk-icoon geven aan waar wolven door ander toedoen zijn omgekomen, dit waren de afgelopen periode twee wolven: wolf GW3151m in Wapse en wolvin GW960f op de Midden-Veluwe (zie toelichting in het kader dode wolven).

Tabel gevestigde en zwervende wolven

In onderstaande tabel is weergegeven van welke wolven er op dit moment een vermoeden bestaat dat zij gevestigd zijn in Nederland en waar ze zich (waarschijnlijk) de afgelopen periode bevonden. Gevestigde wolven zijn de afgelopen maanden of jaren (meermaals) in Nederland in dezelfde regio aangetoond en verblijven er langer dan zes maanden en/of hebben een paar gevormd. Deze wolven zijn om die reden in de tabel als 'gevestigd' aangeduid en er wordt daarom in die regio's actief onderzoek gedaan naar sporen. In het hoofdstuk 'Monitoring in de provincies' wordt meer toelichting gegeven op deze wolven.

Naast gevestigde wolven zijn er ook wolven die minder dan zes maanden in één regio voorkomen. Deze wolven zijn in de tabel aangegeven als zwervende wolven. Een zwervende wolf heeft nog geen vast leefgebied gevonden en is nog niet langer dan zes maanden in eenzelfde leefgebied via DNA aangetoond. Het kan hier dus ook gaan om nakomelingen van gevestigde wolven die de geboorteroedel inmiddels verlaten hebben maar nog geen vast leefgebied hebben gevonden. In het overzicht van de zwervende wolven zijn alleen wolven opgenomen die de afgelopen periode (1 mei tot en met 31 juli 2023) via DNA zijn vastgesteld in Nederland.

Het spreekt voor zich dat niet uit te sluiten valt dat er in deze periode meer wolven aanwezig waren in Nederland. Niet alle wolven worden waargenomen. Daarnaast vindt op sommige plekken in Nederland geen monitoring plaats, terwijl er wel wolvenwaarnemingen bekend zijn (bijvoorbeeld uit de (sociale) media). Er is hiervoor eerst toestemming nodig van terreinbeheerders en andere betrokkenen om de terreinen te betreden en te onderzoeken.

Tabel 1. Gevestigde en zwervende wolven in Nederland. Van een gevestigde wolf is sprake als deze minimaal 6 maanden in dezelfde regio of hetzelfde gebied via DNA aantoonbaar aanwezig is en/of paarvorming heeft plaatsgevonden. Voor zwervende wolven is dat nog niet het geval. Dikgedrukte codes staan voor gevestigde wolven. GW staat voor Genetische Wolf, gevolgd door een uniek volgnummer, en daarna een m (man) of f (vrouw). Nakomeling NV, staat voor nakomeling van de Noord-Veluwe roedel. Nakomeling DFR staat voor nakomeling van de roedel in de Drents-Friese Regio, nakomeling MV staat voor een nakomeling van de Midden-Veluwe roedel. De wolven aangeduid met een † zijn omgekomen.

Locatie		Wolvenindividuen	Voor het eerst via DNA vastgesteld in Nederland	Vastgesteld via DNA afgelopen periode		
Gevestigde wolven in Nederland	Drents-Friese Regio	GW2090f	April 2021	✓		
		GW2397m	September 2021	✓		
		GW3151m † (nakomeling DFR)	November 2022	✓		
		GW3152m (nakomeling DFR)	Januari 2023	✓		
	Midden-Drenthe	GW3011f	September 2022	✓		
		GW3250m	April 2023	✓		
		GW2864m***	Juni 2022	-		
	Veluwe	Noord-Veluwe	GW998f	Mei 2018	-	
			GW893m	Januari 2019	✓	
			GW2088m (nakomeling NV*)	Februari 2021	-	
			GW2666f (nakomeling NV*)	April 2022	-	
			GW3155m (nakomeling NV*)	Januari 2023	-	
			GW3156m (nakomeling NV*)	December 2022	-	
			GW3238m (nakomeling NV*)	Februari 2023	-	
		Noordoost-Veluwe**	<i>Roedel op wildcamerabeelden vastgelegd, nog niet met DNA vastgesteld</i>		-	-
			Noordwest-Veluwe	GW2668f Partner vooralsnog onbekend mogelijk GW2664m	Maart 2022	✓
		Midden-Veluwe		GW960f †	Augustus 2018	✓
			GW2398m Partner overleden, nieuwe partner mogelijk GW2540f	September 2021	-	
			GW3157m (nakomeling MV)	December 2022	-	
			GW3158m (nakomeling MV)	November 2022	-	
Zuidoost-Veluwe**		GW2540f	April 2022	✓		
		GW2363f	Mei 2021	-		
		GW1889m (nakomeling NV*)	September 2020	-		
Hoge Veluwe e.o.	GW2087m (nakomeling NV*) Partner vooralsnog onbekend	Maart 2021	✓			
	Zuidwest-Veluwe**	GW3012f Partner vooralsnog onbekend mogelijk GW2435m	Oktober 2022	-		
		GW2435m	November 2022	-		
De Groote Heide	GW1625m	Februari 2020	✓			
Zwervend in Nederland Afgelopen periode	Verspreid over Nederland	GW3237m (nakomeling NV*)	April 2023	✓		
		GW3425m	Juni 2023	✓		
		GW3618m	Mei 2023	✓		

*Nakomeling van de Noord-Veluwe roedel (GW998f x GW893m), geboren in de periode 2019-2022 en aangetoond met DNA. Voor deze nakomelingen geldt dat zij nog kunnen optrekken met de ouderlijke Noord-Veluwe roedel of (vanaf ongeveer het tweede levensjaar) op zoek zijn naar een eigen territorium dat al dan niet in de buurt van het territorium van de ouderlijke roedel ligt.

***Voor deze roedels geldt dat de welpen en/of het ouderpaar op wildcamerbeelden zijn vastgelegd maar in deze periode niet met DNA aangetoond zijn.*

****Deze wolf lijkt zich te hebben aangesloten bij de Midden-Drenthe roedel, blijkt uit zichtwaarnemingen.*

Monitoring in provincies

In Nederland kennen we zowel gevestigde als zwervende wolven. Op deze pagina geven we eerst een overzicht van de activiteit van gevestigde wolven. Dit zijn de wolven die al langer dan zes maanden in één gebied verblijven en/of een paar hebben gevormd. Daarna benoemen we enkele bijzonderheden van de zwervende wolven die in ons land zijn vastgesteld.

Monitoring gevestigde wolven

In onderstaande tekst wordt gesproken over **roedels** en **wolvenparen**. Een wolvenpaar bestaat uit een wolvin en een wolf waarvan bevestigd is dat ze samen optrekken. Zodra dit paar in dit jaar of in voorgaande jaren welpen heeft gehad spreken we van een roedel. Wolven die vorig jaar zijn geboren heten **jaarlingen**, wolven die dit jaar zijn geboren heten **welpen**. Er zijn deze periode in totaal 39 welpen op wildcamerbeelden waargenomen. In de afgelopen periode zijn er weinig uitwerpselen voor DNA-analyse verzameld, en zijn de batterijen van de wildcamera's weinig vervangen om verstoring van mogelijke welpen te voorkomen. De nadruk van het verzamelen van uitwerpselen voor DNA-analyse ligt op het najaar en de wintermaanden.

Drenthe en Fryslân

Drents-Friese Regio

Bij de roedel die gevestigd is in het gebied van Zuidoost-Fryslân en Zuidwest-Drenthe is een wolf doodgeschoten na een incident (zie de paragraaf dode wolven). Het gaat om mannelijke jaarling GW3151m. Zijn DNA is de afgelopen periode op zes schadegevallen vastgesteld, waarvan éénmaal op een pony. Het DNA van het ouderpaar van de roedel, wolf GW2397m en wolvin GW2090f en/of de laatste jaarling GW3152m, is aangetroffen bij 13 schadegevallen. Bij het ouderpaar en de jaarling zijn op wildcamerbeelden ook zeven welpen waargenomen.

Midden-Drenthe

Op de wildcamerbeelden in Midden-Drenthe zijn vijf welpen gezien. De ouders van de welpen zijn waarschijnlijk wolvin GW3011f en wolf GW3250m. Er is via DNA-afname bij een schadegeval van een koe aangetoond dat deze twee wolven samen hebben gegeten. Dit betekent dat zij een paar vormen. De aanwezigheid van deze wolvin en wolf is ook genetisch vastgesteld via uitwerpselen. Daarnaast is het DNA van GW3250m aangetoond op een kalf. De andere wolf die in dit gebied gevestigd was, GW2864m, is deze periode niet genetisch aangetoond. Van deze wolf is voor het laatst DNA aangetroffen in april 2023. Op basis van zichtwaarnemingen lijkt deze mannelijke wolf zich te hebben aangesloten bij de Midden-Drenthe roedel.



Een welp van de roedel in Midden-Drenthe, vastgelegd op wildcamera

Gelderland en Veluwe

In Gelderland, met name op en rond de Veluwe, kon bij negen verschillende wolvensporen via DNA achterhaald worden welke individuele wolven het betrof. De meeste individuen werden via monitoring aangetoond (bijvoorbeeld via een uitwerpsel), één DNA-monster is afgenomen op een schadegeval. Naast deze individuele wolven zijn in Gelderland in totaal 27 welpen op wildcamerabeelden vastgesteld. Voor zover bekend is er nu op de gehele Veluwe sprake van 7 territoria.

Noord-Veluwe

Op de Noord-Veluwe zijn op wildcamerabeelden zes welpen gezien. Van de vermoedelijke ouders van deze welpen is de vader, GW893m, met DNA uit uitwerpselen aangetoond. De wolvin GW998f is deze periode niet met DNA aangetoond, maar het is waarschijnlijk dat zij nog wel aanwezig is. GW998f is voor het laatst genetisch aangetoond in december 2022. Er zijn bij deze roedel ook jaarlingen op de wildcamera gezien, het is zoals gebruikelijk in de zomer onduidelijk hoeveel dit er zijn, omdat zij weinig gezamenlijk met de roedel lopen. De afgelopen periode is alleen jaarling GW3239f met DNA uit uitwerpselen aangetoond.

Noordwest-Veluwe

Op de Noordwest-Veluwe zijn vijf welpen op de wildcamerabeelden gezien. Ook het ouderpaar is samen op de wildcamera's gezien. De vermoedelijke moeder van de roedel, GW2668f, is met DNA uit uitwerpselen aangetoond. Haar partner is voornamelijk onbekend maar is mogelijk GW2664m, deze wolf is voor het laatst in maart 2023 met DNA in dit gebied aangetoond.

Noordoost-Veluwe

Er zijn vijf welpen gezien op de wildcamera's op de Noordoost-Veluwe. Vanwege de grote afstand tot de welpen van de Noord-Veluwe is het onwaarschijnlijk dat het hier om dezelfde welpen gaat. Het is nog niet duidelijk wie de ouders van deze welpen zijn, omdat er nog geen DNA van de welpen verzameld is. Wel zijn de ouders en welpen samen op de wildcamera gezien.

Midden-Veluwe

De wolvin op de Midden-Veluwe, GW960f, had sinds augustus 2018 haar territorium in dit gebied, en was daarmee (na GW998f) de tweede gevestigde wolf in Nederland. Op 30 mei werd zij dood aangetroffen (zie kader dode wolven), zij is ten minste zes jaar oud geworden. Op basis van sectie kon niet

uitgesloten kon worden dat deze wolvin recent welpen had gehad. Aangezien de welpen in die fase nog voornamelijk afhankelijk zijn van moedermelk is het aannemelijk dat ze zijn overleden.

Op de wildcamera zijn op de Midden-Veluwe maximaal vijf wolven in één beeld gezien. In dat beeld zijn geen wolven op individuele kenmerken te herkennen, het is daarom niet bekend of dat de jaarlingen zijn. Er zijn op wildcamerbeelden geen welpen aangetoond.

Het territorium van GW960f lijkt vrij snel ingenomen te zijn door een nieuwe wolvin: GW2540f. Deze wolvin was vanaf januari 2023 in het buitengebied van Apeldoorn aanwezig. Begin juni is haar DNA bij Apeldoorn vastgesteld op een schadegeval. Eind juli is deze wolvin op de Midden-Veluwe aangetoond met DNA uit een uitwerpsel. Dit uitwerpsel is verzameld bij een spoor van twee wolven die samenliepen. Naast dit spoor zijn er ook andere loopsporen gevonden waaruit blijkt dat twee wolven samen in het gebied aanwezig zijn. Mogelijk vormt deze nieuwe wolvin een paar met de gevestigde wolf (GW2398m), maar deze wolf is de afgelopen periode niet genetisch aangetoond. Van deze wolf is voor het laatst in januari 2023 DNA aangetroffen.

Zuidoost-Veluwe

Op de Zuidoost-Veluwe zijn voor het eerst welpen aangetoond. Het gaat om vier welpen. De ouders zijn mogelijk wolvin GW2363f en wolf GW1889m. Hoewel er op camerabeelden een wolvenpaar gezien is, zijn deze wolven deze periode niet met DNA aangetoond. De wolf GW1889m is op basis van DNA eind januari nog in dit gebied aangetoond. Voor de wolvin GW2363f was dat in het najaar van 2022.

Hoge Veluwe e.o.

Op de Hoge Veluwe vindt geen gecoördineerde veldmonitoring vanuit het Wolvenmeldpunt plaats; wel worden door het Wolvenmeldpunt waarnemingen gevalideerd die het publiek instuurt. Er komen bij het Wolvenmeldpunt vanuit het publiek nog steeds meldingen met foto's binnen van een mannelijke wolf op de Hoge Veluwe, die dichtbij mensen komt. De afgelopen periode is de aanwezigheid van wolf GW2087m met DNA aangetoond via haren, in het aangrenzend gebied van de Hoge Veluwe. Het ligt in lijn der verwachting dat er dit jaar (net als vorig jaar) welpen zijn geboren in dit territorium, maar daar is nog geen bewijs van ontvangen.

Zuidwest-Veluwe

Bij het nieuwe paar op de Zuidwest-Veluwe zijn zeven welpen op wildcamerbeelden gezien. Het gaat waarschijnlijk om wolvin GW3012f en wolf GW2435m. Zij zijn respectievelijk sinds oktober 2022 en november 2022 met DNA in deze regio aangetoond. In de afgelopen periode zijn beide wolven niet met DNA aangetoond. De wolf GW2435m is een nakomeling van de Hechtel-Eksel roedel in Vlaanderen. De wolvin GW3012f is een nakomeling van de Gührde roedel in Nedersaksen (Duitsland).



Vier van de zeven welpen van de roedel op de Zuidwest-Veluwe, vastgelegd op wildcamera ([zie ook X](#))

Noord-Brabant & Limburg

De Grootte Heide

De aanwezigheid van de gevestigde wolf GW1625m is opnieuw aangetoond in zijn territorium op De Grootte Heide. In de afgelopen periode is zijn DNA op drie schadegevallen vastgesteld in Noord-Brabant. Uit de beelden van wildcamera's lijkt deze wolf vooralsnog geen partner te hebben. De wolf is de afgelopen periode maar twee keer op wildcamera gezien, de laatste keer half juli. Er is met behulp van een speurhond actief gezocht naar uitwerpselen, maar daarvan zijn alleen oude restanten gevonden die niet meer geschikt waren voor DNA-analyse.

Zuidwest-Brabant

In Vlaanderen op de grens met Zuidwest-Brabant is wolvin GW3449f gevestigd. In deze regio is recent actieve monitoring opgestart, hieruit zal blijken of Nederland ook tot het territorium van deze wolvin behoort.

Monitoring zwervende wolven

In de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2023 zijn er verspreid over Nederland en buiten de bekende wolvenleefgebieden, drie voor Nederland nieuwe wolvenindividuen via DNA-analyse vastgesteld. Deze wolven zijn nog niet langer dan zes maanden in één regio aanwezig en/of hebben nog geen paar met een andere wolf gevormd (wat kan duiden op vestiging). Het gaat om de individuen GW3237m, GW3425m en GW3618m. De locaties waar deze wolven vastgesteld zijn, zijn op de kaart aangegeven met een icoon van een grijs gekleurde wolf. In juni is in de gemeente Landgraaf (Limburg) een zichtwaarneming van een wolf geweest. Ook is er in juni in de gemeente Westerwolde (Groningen) een wolf gezien.

Op de Utrechtse Heuvelrug werd de afgelopen periode zeer regelmatig een wolf waargenomen, de wolf lijkt zich in dit gebied te vestigen. Op basis van DNA van uitwerpselen en op schapen, is mannelijke wolf GW3237m in deze regio genetisch aangetoond. Dit is een nakomeling van de Noord-Veluwe roedel. Deze jonge wolf heeft een grote nieuwsgierigheid voor honden en benaderd wandelaars met honden. Naast GW3237m is deze periode ook wolf GW3425m via DNA op de Utrechtse Heuvelrug vastgesteld. Dit

individu was nog niet eerder in Nederland genetisch aangetoond. Deze wolf is een nakomeling van de Flechtinger Höhenzug roedel uit Duitsland.

Dode wolven

Op 30 mei werd wolvin GW960f dood aangetroffen in een waterpartij op de Midden-Veluwe (Gelderland). Na sectie op het kadaver bleek dat het dier vermoedelijk aangereden was. Het is niet ongebruikelijk dat een gewond dier op haar laatste kracht water opzoekt om dorst te lessen of verkoeling te zoeken. Het dier was in verregaande staat van ontbinding. Niet uitgesloten kon worden dat deze wolvin recent welpen had geworpen. Het is niet waarschijnlijk dat deze welpen het hebben overleefd omdat zij in die fase voornamelijk afhankelijk zijn van moedermelk. Wolvin GW960f was de tweede wolf die zich in Nederland vestigde, zij had sinds 2018 haar territorium op de Midden-Veluwe. GW960f is ten minste zes jaar oud geworden.

Op 9 juli vond er een ernstig incident plaats in het Drentse Wapse waarbij een dierhouder gewond is geraakt door een wolf. Op grond van de openbare veiligheid en orde heeft de burgemeester van de gemeente Westerveld een noodbevel afgegeven om deze wolf af te schieten. Het gaat om wolf GW3151m, een mannelijke jaarling uit de roedel in de Drents-Friese Regio. Het strafrechtelijk onderzoek naar deze zaak loopt nog.

Op de A12 bij Arnhem (Gelderland) is op 28 augustus een jonge wolf aangereden door een auto. De wolf heeft die botsing niet overleefd. Het kadaver van het dier is voor onderzoek overgebracht naar het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) in Utrecht. Het is nog niet bekend om welk individu het gaat.

Afhandeling schade door BIJ12

In de periode 1 mei tot en met 31 juli 2023 zijn 65 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren binnengekomen bij BIJ12.

Drie van de 65 meldingen zijn niet verder onderzocht. Tijdens de eerste beoordeling van deze meldingen werd namelijk aan de hand van toegestuurde foto's en een omschrijving van de situatie al duidelijk dat het niet om schade door een wolf ging. Bij de overige 62 meldingen is wel nader onderzocht of er sprake was van wolf.

Bij vijf van de 62 meldingen kon geen DNA meer worden afgenomen. Deze meldingen worden of zijn afgehandeld aan de hand van het veldbezoek, locatie en eventuele andere sporen. Bij de andere 57 meldingen was DNA-afname tijdens het veldbezoek wel mogelijk.

Bij 36 van de 57 gevallen gaf de DNA-analyse als uitslag dat het om wolvenschade ging. Elf keer werd het DNA van een hond aangetoond. In tien gevallen gaf de analyse geen resultaat. Deze meldingen zijn, of worden, nader beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld.

Twaalf van de vijftien meldingen waar geen DNA-afname heeft plaatsgevonden, of waar de DNA-analyse geen resultaat gaf, zijn inmiddels beoordeeld. Vijf keer is de schade vermoedelijk veroorzaakt door wolf. Twee keer is beoordeeld dat vos de schadeveroorzakende diersoort betreft, één keer hond en één keer diersoort onbekend. In drie gevallen was niet te beoordelen of er sprake was geweest van predatie. Drie overige meldingen zijn nog in behandeling. De schadeveroorzakende diersoort van deze meldingen wordt later bekend gemaakt. De actuele cijfers van schademeldingen zijn terug te vinden op bij12.nl/wolf.

Overzicht van schademeldingen bij BIJ12 en daaruit volgende resultaten

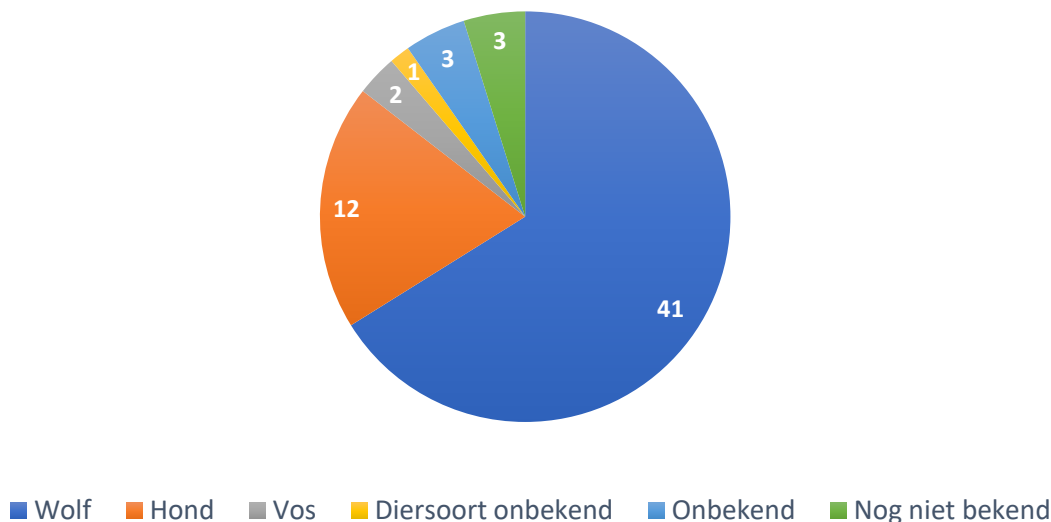
1 mei tot en met 31 juli 2023

Binnengekomen schademeldingen van vermoedelijke wolvenschade	65
Bij eerste beoordeling beoordeeld als niet veroorzaakt door wolf	3
Veldbezoek taxateurs en indien mogelijk DNA-afname bij vermoedelijke wolvenschade	62
Bevestigde schade veroorzaakt door wolf	41
Bevestigde schade veroorzaakt door hond, vos of diersoort onbekend	18
Meldingen nog in behandeling	3

Verdeling schadeveroorzakende diersoorten

1 mei - 31 juli 2023

Dit betreft alleen de bij BIJ12 binnengekomene meldingen waar op voorhand wolf niet kon worden uitgesloten



N.B. Het diagram geeft alleen een beeld van de bij BIJ12 binnengekomen schademeldingen die nader werden onderzocht in de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2023. Dit zijn meldingen waarbij het vermoeden bestaat dat een wolf de schade zou hebben veroorzaakt. [Bekijk hier de interactieve weergave.](#)

Groningen

In deze periode is één melding van vermoedelijke wolvenschade uit Groningen binnengekomen. De DNA-uitslag hiervan gaf hond aan.

Drenthe

In provincie Drenthe zijn dertig meldingen bekend. In twintig gevallen bleek uit DNA-analyse dat de schade door een wolf veroorzaakt was. Twee keer was hond de uitslag. In zes gevallen leverde DNA-analyse geen resultaat op. In twee gevallen was DNA-afname niet mogelijk. Zes van deze meldingen zijn nader beoordeeld. Vier keer is de schade toegeschreven aan wolf. In twee andere gevallen aan vos. Twee overige meldingen moeten nog nader beoordeeld worden.

Bij de meeste meldingen waren de prooidier(en) schapen. Bij één melding betrof het naast een schaap ook een geit (DNA van wolf is aangetoond). Er waren ook meldingen betreffende runderen: vijf keer kalf (waarvan twee keer DNA van wolf is aangetoond, één keer DNA van hond en twee keer geen resultaat: één keer toegeschreven aan wolf en één keer aan vos), twee keer een Schotse Hooglander kalf (één keer DNA-afname niet mogelijk, één keer geen resultaat: toegeschreven aan wolf) en één keer een koe (DNA-uitslag van wolf). Twee keer ging het om een paard (één keer ging het om DNA van wolf en bij de andere melding was DNA afname niet mogelijk, deze laatste meldingen moet nog worden beoordeeld) en één keer om een pony (DNA-uitslag van wolf).

Fryslân

Vanuit Fryslân zijn negen meldingen binnengekomen bij BIJ12. DNA-analyse toonde hierbij zeven keer wolf aan en twee keer hond. De binnengekomen meldingen betroffen meldingen waarbij sprake was van dode en gewonde schapen. Bij één melding betrof het naast schapen ook een geit (DNA van wolf aangetoond).

Overijssel

In deze provincie zijn drie meldingen van vermoedelijke wolvenschade binnengekomen. Hiervan is één keer wolf aangetoond. Twee keer bleef de DNA-analyse zonder resultaat. Deze meldingen zijn beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Aan de hand van deze beoordeling is de schade toegeschreven aan hond. Bij de andere melding is beoordeeld dat aan de hand van de verwonding niet duidelijk is of er sprake is van predatie. Naast een melding met betrekking tot schapen, zijn er ook meldingen binnengekomen betreffende een koe (DNA gaf geen duidelijk resultaat, beoordeeld als onbekend), en een melding met betrekking tot twee gewonde paarden (geen duidelijk DNA-resultaat, beoordeeld als hond).

Gelderland

Vanuit Gelderland zijn acht meldingen van vermoedelijke wolvenschade binnengekomen. Hiervan is bij één melding wolf uit de DNA-analyse gekomen en in drie gevallen is het DNA van een hond aangetoond. De monsters van twee meldingen gaven geen resultaat en tweemaal bleek geen DNA-afname mogelijk. Drie meldingen zonder resultaat of DNA-afname zijn inmiddels beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Eén keer is de schade betreffende schapen toegeschreven aan wolf. Tweemaal kon geen schadeveroorzakende diersoort worden vastgesteld, ook kon niet worden vastgesteld of er sprake was van predatie. Deze meldingen staan op 'onbekend'. De overige melding wordt nog nader beoordeeld. Naast schapen waren er deze periode ook drie meldingen betreffende een kalf (geen DNA-afname mogelijk, geen resultaat respectievelijk DNA-uitslag hond. Bij de twee meldingen zonder uitslag is beoordeeld dat er onbekend is wat er is gebeurd), één melding betrof een gewonde koe (DNA-afname niet mogelijk, nog niet beoordeeld) en één melding betrof een veulen (DNA van hond aangetoond).

Flevoland

Bij de enige melding van een dood schaap in Flevoland is het DNA van hond aangetoond.

Utrecht

Twee meldingen kwamen deze periode uit Utrecht. Bij beide meldingen ging het om dode schapen. Tweemaal is DNA van wolf aangetoond.

Noord-Brabant

Er zijn vijf meldingen van vermoedelijke wolvenschade uit Noord-Brabant afkomstig. Hiervan is in alle vijf de gevallen wolf vastgesteld. Drie van de meldingen betroffen schapen, één melding betrof een kalf en één melding betrof een Schotse Hooglander kalf.

Limburg

Er zijn twee meldingen uit Limburg binnengekomen, hiervan is één keer het DNA van hond vastgesteld. Bij de andere melding kon geen DNA worden afgenomen. Deze melding is beoordeeld aan de hand van veldbezoek en schadebeeld. Uit deze beoordeling is geen vermoedelijke schadeveroorzakende diersoort vast te stellen, deze melding staat daarom op 'diersoort onbekend'. Beide meldingen betroffen schapen.

Zeeland

Bij de enige melding van een dood schaap in Zeeland is het DNA van hond aangetoond.

Overige provincies

Er zijn geen meldingen uit Noord-Holland en Zuid-Holland binnengekomen bij BIJ12.

Nieuws uit de provincies

Overijssel

Overijssel heeft sinds medio juli een [subsidie](#) ingesteld voor wolfpreventieve maatregelen. Daarnaast worden [noodsets](#) uitgeleend zodat dierhouders snel kunnen reageren op aanvallen van een wolf die tijdelijk in een bepaalde regio aanwezig is. Noodsets bestaan uit flexinetten en een stroomblok. Met deze noodsets wil de provincie voorkomen dat wolven in de regio blijven hangen en vee blijven aanvallen.

Utrecht

Tot begin dit jaar werd er in de provincie Utrecht zo nu en dan een melding gedaan van een wolf. Sinds eind maart namen de waarnemingen toe en vanaf begin mei zijn er vrijwel dagelijks waarnemingen van zeker één wolf in Utrecht. Dit was aanleiding voor de provincie Utrecht om het Interprovinciale Wolvenplan verder uit te rollen, waaronder het monitoren van de wolf door het gebruik van live camera's en het zoeken naar sporen.

Eind juni was voor het eerst sprake van een situatie waarbij de wolf een hond dicht naderde. Dit was reden om naast de actieve monitoring ook te proberen om de wolf te zenderen. De Zoogdierverseniging voert deze werkzaamheden in opdracht van de provincie uit. Tot nu toe is het nog niet gelukt de wolf te zenderen.

Er zijn in de provincie Utrecht wolvennoodsets in de vorm van een afweerraster beschikbaar. Commerciële veehouders en hobbyhouders kunnen na een aanval van vermoedelijk een wolf kosteloos gebruik maken van een raster. Bijvoorbeeld wanneer één of meer stuks vee (landbouwhuisdieren) zijn doodgebeten of gewond geraakt. [Meer informatie](#) over deze sets is beschikbaar bij de Faunabeheereenheid Utrecht.

Noord-Brabant

Op zaterdag 7 oktober a.s. organiseert de Brabantse Wolvencommissie een veldbijeenkomst 'Wolf en beschermde maatregelen'. Tijdens deze bijeenkomst worden dierhouders geïnformeerd over effectieve maatregelen om o.a. schapen en geiten te beschermen tegen de wolf. Op een grasveld worden verschillende maatregelen gedemonstreerd door deskundigen. Ook zal de stand van zaken rondom de wolf in Brabant, schadeafhandeling en mogelijkheden voor subsidies worden toegelicht. Tijdens de bijeenkomst is er voldoende ruimte voor dierhouders om vragen te stellen en het gesprek aan te gaan met de aanwezige organisaties.

De Brabantse Wolvencommissie is ingesteld door de provincie Brabant en heeft als doel te adviseren over het conflictarm samenleven met wolven. De commissie bestaat uit een brede vertegenwoordiging van natuur- en landbouworganisaties, faunabeheer, provincie, gemeenten, schapenhouders en grondeigenaren.

De Veldbijeenkomst 'Wolf en Beschermde maatregelen' zal op zaterdag 7 oktober 2023 van 13:30 – 17:00 uur plaatsvinden in De Achelse Kluis, Hamont-Achel, België.

De wolf in de provinciale coalitieakkoorden

De afgelopen periode hebben de provincies hun provinciale coalitieakkoorden vastgesteld. Drie van de twaalf provincies noemen hierin de wolf. De provincie [Overijssel](#) stelt in haar coalitieakkoord dat ze zich bij het beheer van de wolf binnen het bestaande wettelijk kader richt op het voorkomen van schade. De provincie [Gelderland](#) geeft in haar coalitieakkoord aan dat ze wil dat de beschermde status van de wolf naar beneden gaat, zodat er waar dat nodig mocht zijn beheermaatregelen genomen kunnen worden. De provincie [Drenthe](#) stelt in haar coalitieakkoord door te willen gaan met het verstrekken van subsidies en snelle schadeafhandeling, voorlichting en ruimhartigere compensatie te willen bieden voor (hobby)boeren en dierhouders/diereigenaren. De provincie Drenthe wil met de samenleving in gesprek blijven over wolf gerelateerde dilemma's en wat de provincie daarin kan betekenen. Daarnaast zal de provincie Drenthe

binnen de Europese en landelijke wet- en regelgeving werken aan de mogelijkheden om een wolfvrije regio te worden. In het nieuwe wolvenplan met provincies en Rijk wil de provincie Drenthe passende afspraken maken die medio 2024 geëvalueerd worden.

Overig nieuws

Taxatieprijzen voor schapen BIJ12 aangepast

Als een wolf schade aanricht aan schapen, heeft de dierhouder recht op tegemoetkoming. BIJ12 verleent namens de provincies deze tegemoetkoming. De hoogte hiervan wordt gebaseerd op marktconforme prijzen zoals die gelden in de agrarische sector. Factoren als ras, geslacht, leeftijd of dracht spelen een rol bij de waardebeoordeling. DLV Advies, een adviesbureau in de agrarische sector, is gevraagd om de schapenprijzen te actualiseren. Op basis van dit advies heeft BIJ12 de waardebeoordeling van schapen en de hieraan gekoppelde prijzen geactualiseerd en vastgesteld. Bij taxaties vanaf 1 augustus 2023 gelden de [nieuwe schapenprijzen](#).

De Europese Commissie vraagt om wolveninformatie

De [Europese commissie](#) heeft lokale gemeenschappen, wetenschappers en andere belanghebbenden gevraagd om voor eind september actuele gegevens over de wolvenpopulatie en de gevolgen daarvan aan te leveren. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) zal voor Nederland de monitorings- en schade data die BIJ12 verzamelt aanleveren. Daarnaast hebben ook verschillende provincies data aangeleverd, waaronder de provincie Drenthe en Gelderland. Op basis van alle verzamelde gegevens zal de commissie overwegen om de beschermingsstatus van de wolf in de EU al dan niet te wijzigen.